

Johan Nyström i Klass 4C gör trygghets- och samarbetsövningar tillsammans med sina klasskamrater. Successivt får eleverna öva på att stå inför gruppen och argumentera.

Lära för livet

TEXT: PERNILLA RÖNNLID
FOTO: BJÖRN TESCH

Genom retoriken utvecklas elevernas förmåga att lysna, tala, argumentera och analysera. Pedagog Linnéa Skogqvist-Kasurinen på Björkhagens skola ser ämnet som en skolning i demokrati och människovärde – en grundbult i skolans uppdrag.

Den som leder måste göra det långsamt så att den andra hinner med, säger klasslärare Linnéa Skogqvist-Kasurinen.

Det är retoriklektion för halva klass 4C på Björkhagens skola och hon instruerar eleverna. De gör samarbets- och trygghetsövningar och i Speglingen jobbar de i par. En leder, den andre speglar rörelserna. Händer höjs över huvudet, huvuden skakar och fötter lyfts. Allt i slow motion, med tät ögonkontakt. Sedan byts rollerna.

Efter övningarna Draken och Pristagaren får eleverna skriva i sin retorikbok om dagens lektion. Johan Nyström tror att han kommer att ha nytta av retorik i framtiden.

– Om man är bra på att uttrycka sig kommer man längre i livet. Sitter jag på ett viktigt möte

kan det vara viktigt att vara närvarande och ha kontroll på vad som händer och att kunna uttrycka min egen åsikt.

Nästa grupp ska träna rösten och på att tala inför andra. Efter en röstuppvärmning där eleverna klappar i gång kroppen och sjunger, leker de Ordgömman. Två elever gömmer ett substantiv i en berättelse och klasskompisarna får gissa vilket. Wilma Broström och Andrea Fält berättar om när de träffade Christer Fuglesang i mataffären och smyger in ordet ”näsborre”. Det blir många vilda gissningar och skratt innan klasskompisarna gissar rätt.

Wilma Broström berättar att hon har svårt att ta för sig, att hon är blyg, men att det har blivit bättre sedan klassen började med retorik. »

Linnéa Skogqvist-Kasurinen, klasslärare i 4C, reflekterar över dagens retorikövningar med Abdinasir Hussein, Mary Pope, Mattias Sahlstrand, Thea Rylander, Nora Lindell och Johan Nyström. I bakgrunden retorikpedagog Gunlög Å Lindell.

» – Jag vågar stå för det jag säger och vågar improvisera och måste inte planera för vad jag ska säga. Jag kan säga vad jag tänker.

Linnéa Skogqvist-Kasurinen startade med retorik i klassen i årskurs 2. Det var när hon, genom Lärarlyftet, läste retorik på Södertörns högskola som hon insåg att retoriken är en grundbult i skolans arbete.

– Vårt uppdrag är att låta alla elever få utveckla sin röst, lära sig hur man argumenterar, analyserar och tar plats i en grupp. En del har det naturligt och de klarar sig alltid. Retoriklektionerna ger de osäkrare eleverna chansen att öva upp förmågan, säger Linnéa Skogqvist-Kasurinen, som tycker att skolan i dag inte har fokus på att tala och lyssna.

– Eleverna lär sig läsa och skriva, men inte tala och lyssna. De måste få en chans att träna, annars tycker jag att vi sviker dem. Vi ska faktiskt få aktiva medborgare som kan förstå sin omgivning och tala för sig själva. Och det kommer våra elever att göra.

I Lgr 11 läggs större vikt än tidigare vid att eleverna ska kunna uttrycka sig och kommunicera muntligt på olika sätt, i alla ämnen.

Vill du bli bättre på att fånga dina lyssnare? På Utbildningsradions webbplats www.ur.se hittar du övningar och arbetsmaterial under "Retorik – rätt att tala, vett att lyssna".

Sara Djupman använder ofta retorikblomman i undervisningen.

2011 beslutade ledningen för Björkhagens skola att inleda ett utvecklingsarbete med retorik. Målet är att alla elever i årskurs F–5 ska få regelbunden retorikundervisning. Under våren 2012 startade en pilotgrupp med en pedagog från varje arbetslag. Linnéa Skogqvist-Kasurinen och tre kollegor fick utbildning av retorikpedagogen Gunlög Å Lindell och under hennes handledning gick de ut i sina klasser och började undervisa.

– Vi ser det som början på en stor satsning och vår önskan är att det ska genomsyra undervisningen från förskoleklass upp till nian, säger Linnéa Skogqvist-Kasurinen.

Pilotgruppen ska inspirera kollegor och ge dem idéer. I höstas skrev de en progressionsplan som nu gäller för årskurs F–5.

I de lägre åldersgrupperna handlar retorikundervisningen mycket om samarbets- och trygghetsövningar. Fokus är på gruppen och på dem som lyssnar för att avdramatisera för den som pratar. Det som ofta förknippas med retorik – att kunna övertyga, tala och påverka – kommer sedan successivt när eleverna får öva att argumentera och stå inför en grupp.

HALLÅ DÄR ...

FOTO: ANNA STUCKI

... Gunlög Å Lindell på Retorikpedagogen som utbildar skolor, myndigheter och företag i retorik.

Varför är retorik viktigt i skolan?

– Genom retorik lär sig eleven att göra sin röst hörd, att lyssna och få förståelse för andra. Genom

lekar och övningar kan de sätta sig in i andras perspektiv och lära sig att våga ha en åsikt även om bästa kompis inte tycker likadant. Då stärks självkänslan och de kan lyssna bättre eftersom de inte är rädda att tappa sin egen uppfattning.

– I förlängningen är det en fråga om demokrati och integration. Om skolan ska vila på demokratins grund behöver den erbjuda alla elever undervisning i hur de kan bygga ett anförande, hur de lyssnar aktivt på varandra och hur de kan göra för att andra ska lyssna på dem. Språk är makt.

Hur kan skolan jobba med retorik bland yngre elever?

– Jag brukar använda trädet som en metafor för reto-

rikutveckling. Rötterna och jorden symboliserar respekt, lugn och ro. De tjockaste rötterna är åsikter, språkande och lyssnande. Längs stammen finns kunskaper i disposition och i trädets krona retorisk analys, medling, konflikthantering och kritiskt tänkande. Målet är att komma upp dit, men du måste alltid börja där nere.

– I början kan det vara fokus på gruppklimatet och på lyssnarna för att avdramatisera för den som pratar. Känner du dig trygg kan du slappna av. Lyssnandet är en aktiv handling och inget du gör medan du väntar på att själv få prata. Du samskar när du lyssnar och den som berättar färgas av hur du lyssnar.

När är det dags att börja med talräning och hur kan läraren börja?

– Eleverna kan börja öva på att tala inför grupp redan i förskolan. Tidigast i årskurs 3, när klassen jobbat med retorik en tid och alla är vana och trygga, kan de diskutera fram bra saker att tänka på som talare. Då kan de också få goda råd när de talar. När en elev står framför sina kamrater och talar ska hon inte behöva känna sig utlämnad, ensam och utan stöd. Både de andra eleverna och läraren måste visa stöd och intresse. Det ska vara ett samskapande och en dialog. ■

PERNILLA RÖNNLID

I början av årskursen skapar varje klass sin egen retorikblomma som sedan sätts på väggen i klassrummet. I blommande kronblad får eleverna beskriva hur en bra lyssnare uppträder. I klass 4C visar lyssnaren intresse och respekt, är stilla med kroppen och tyst och har ögonkontakt.

Sara Djupman, som också ingår i pilotgruppen och är klasslärare i årskurs 2, använder ofta retorikblomman.

– Den är ett stående inslag hos mig. Den gäller, det är reglerna i klassrummet. Många elever i min klass älskar att sitta och läsa upp sina historier och jag märker att fler och fler vågar komma fram och läsa. De vågar för de vet att de här reglerna gäller och de är trygga i att de vet att de andra eleverna lyssnar på det sättet.

När eleverna lär sig lyssna aktivt ökar toleransen i gruppen.

– Eleverna vet att andras åsikter respekteras, att alla är lika viktiga och får lika stor plats, säger Linnéa Skogqvist-Kasurinen.

Både hon och Sara Djupman märker att eleverna har blivit bättre på att lyssna. Efter ett framträdande får klassen respons. Lyssnade de på den som talade? Kände hen stödet? Följde klassen reglerna?

Den elev som har pratat kan också få feedback, men bara positiv.

– Jag skulle aldrig be klassen att ge respons på den som pratat. Då blir eleven utsatt. Men däremot kan jag säga ”Vad tydligt du läste, vad skönt att du använde den där starka rösten” och lyfta fram det goda exemplet, säger Linnéa Skogqvist-Kasurinen.

Även om fokus inte är på den som talar får eleverna ändå öva på att uttrycka sig och ta en ledarroll, bland annat genom att tillsammans med några klasskamrater leda grupplekar på rasten. De har också regelbundet ansvar för Elevernas tid när de gör ett program för klassen. Då planerar de manus, inleder pampigt à la Melodifestivalen och leder sedan dramaövningar och frågesport.

Det finns fortfarande elever som är tysta i klassen.

– Men om vi inte haft de här retoriklektionerna, och de andra eleverna inte lärt sig lyssna hade de nog varit ännu tystare och de pratiga ännu pratigare.

Med hjälp av retoriken kan eleverna utveckla sitt tänkande och därmed sitt lärande. De kan ta in ny kunskap, reflektera och tänka om. Den underlättar för dem att tolka omvärlden, tror Linnéa Skogqvist-Kasurinen.

– Förut var det inte så mycket att ta ställning till, det var inte så många intryck. I dag har vi en enorm mängd information som kommer till oss och genom att kunna analysera reklam, bilder och texter kan vi leta goda exempel. Vem är avsändare? Vad är syftet? Hur påverkar det mig? Det tror jag ökar lärandet. Det blir som retoriska glasögon att se med. ■